

gré, kakor bi tega ne slišal, naprej, v sobo gospé. Vidi jo v postelji.

„Se ti je vest prisadila?“ jo nagovori ledeno, s kamnitim glasom.

Zabuhlo ihtenje je odgovor izpod odeje.

„Take so kače“, nadaljuje on, „ki pikajo tistega, kateri jih je na svojih prsib ogrel. Čuj mojo sodbo. V hiši ne moreš več ostati, moja in tvoja sramota je preočitna. Jaz bom prodal posestvo, katero je po tvoji zapravljenosti zdaj že malo vredno. Lahko bi bilo mi, ločiti se sodnijsko od tebe, ali tega javnega škandala ne maram. Jaz grem potem v tuj kraj, ti pa, kamor hočeš. Dokler boš pošteno živela, boš dobivala od mene po 300 gold. na leto. Dosti za te. Če pa zvem, da nastopiš pot tvoje sestre, odtegnil ti bom tudi to podporo. Po tem se ravnaj. Jutri se boš peljala v mesto.“

„Odpusti mi“, kriči mlada žena in stegne svoji okrogli roki izpod odeje, potem se vzdigne na pol. Zastonj! Gospod Lokavec se ne ozre več po nji, ampak gre in se zaklene v svojo sobo. Večerjo so posli pojedli.

Drugo jutro so slišali posli obupno ječanje iz gospejne sobe. Odgovor je bil osoren glas gospodov. Potem je dobil kočijaž povelje, napreči. Peljal je v mesto gospó. Drug voz je peljal za njo več zabojev in škatelj. „Prav ima“, so rekli posli, „tako bi bil moral že prej ravnati“.

Ne dolgo potem je prodal Lokavec svoje posestvo. Ostalo mu je malo, ker je bilo dolga na njem. Nihče ni vedel, kam se je podal. Tudi o gospej Elvini Lokavčevi se ni nič slišalo.

Morda pa vendar. Po listih je bilo namreč brati, da so v glavnem mestu zasačili neko goljufno igralno družbo. Načelnik je bil neki „grof“ Lisec. Imel je pri sebi „sestro“, ki je imela nalogo, s svojo telesno lepoto ljudi slepiti in stlačiti. Ko je lepo družbo policija zasačila, je zvedela, da Lisec ni grof in ona „sestra“ njegova ne grofica, ampak — rojena Elvina Gosarjeva.

To je bil sad moderne odgoje.

Ozir po svetu.

Nihilizem na Ruskem.

Zadnja desetletja je svet mnogokrat žalosten in se strahom gledal na neke prikazni v Ruskem društvu. Ker je Ruski kmet na stotine let živel pod jarmom despotične vlade in ni mogel nigdar dati znamenja življenja — zato se je svet tem bolj čudil, ko je zapazil, da se vendar giblje. A žalostno je gledati, kako se giblje! Ker mu vlada ni hotela podati pravih in zdravih ciljev, dobili so se ljudje, kateri so si zaradi te maloskrbnosti vladine umeli nakloniti ljudstvo ter ga obrniti na svojo stran. Še le tedaj, ko je že silni plamen začel švigati v Ruskem društvu, še le takrat se je jela vlada gibati in na pomoč klicati vse „plemenite človekoljube“, da bi jej pomagali ustavljati se mogočni nihilistični povodnji. Klic vladen je bil tem silnejši, ker je zapazila, da ga ni stanú, kamor ne bi sezala ta povodenj. Niti v vojaštvo ne more več upati, ker se je tudi ono zasukalo na isti pot, posebno od l. 1870., ko se je vpeljala vseobča vojna dolžnost in je službovanje odmerjeno na 5 ali 7 let, potem pa se vrne vojak zopet v kratkem času k svoji rodbini, kamor ga prej ni bilo 20 let. Ker pa je ta notranji obrát v Ruskem društvu ne malo pripomogel k sedanji vojski, je vredno, da se opiše njega razvitek. A to je ravno sedaj tem primernejše, ker se ima koncem tega meseca obravnavati velika politična pravda zoper socialiste in nihiliste. *)

*) V znamenito to pravdo je zapletenih 195 zatožencev in 472 prič. Sama obtožba obsega 300 tiskanih strani.

Malo je ljudi, kateri bi na svoj narod imeli toliko upliva, kolikor ga je imel na Ruskem do l. 1863. Londonski begún Aleksander Herzen. To je bil drugi Florentinski Savonarolla. Za njega spise so se trgali. Njega list „Kolokol“ so poleg vsej prepovedi brali najvišji krogi. Vse se ga je balo, osobito viša gospôda. Kakor socialist se je mnogo zanimal za kmetski stan, katerega so viši zeló tlačili in mu delali mnogo krivic. Na vseh krajih je imel svoje poročnike in nič mu ni bilo skritega, naj se je zgodilo kjerkoli si bodi.

Poleg njega so imeli velik vpliv na ljudstvo Ivan Golovin in knez Dolgoruki, kateri so ravno tako sè svojimi spisi širili socialistične nazore. A največ je še za to stvar storil Bakunin sè svojimi spisi. Istina je, da so Herzen in njega družniki izgubili l. 1863. vsak vpliv na Rusko društvo, ker so se potezali za nesrečni narod Poljski — a sad njih dela začel se je kazati. Akoravno je seme, katero so ti ljudje v Ruski družbi sejali, bilo ravno isto, katero so njih somišljeniki sejali po drugih Evropskih deželah, vendar je ono obrodilo tukaj obilnejši plod. Ruski politični despotizem in dvomljenje v državni cerkvi pripravila sta Ruska tla tako, da so ideje socialistične porodile tu ne golega socializma, ampak nihilizem. Ljudje brez vsacega političnega in duševnega izobraženja začeli so živeti prav, kakor jim je velela strast. Vse duševno življenje zadušile so nižje strasti, katerim se je popolnem vstrelalo in katere so podpirale mnoge plesalne šole, po isti vladi podpirane. — Nekateri ljudjé, videvši, kako se to izpridenje širi med višim društvom, posebno med mladim zárodnom, da bi ga odvrnili od tega zlá, začeli so mu podajati razna politična vprašanja in siliti ga, naj se bavi z njimi. Mladost, vedno pripravljena, zanimati se za visoke ideje, lotila se je navdušeno političnih vprašanj. Poleg tega so ti ljudjé, videči, kako je izobražena družba pokvarjena, začeli učiti, da se je dobre bodočnosti nadejati samo takrat, ako se povzdigne telesno in duševno še zdravo ljudstvo. A tudi med ljudstvom so širili svoja načela. Kakošna so bila ta načela, je jasno povedal Bakunin že l. 1862. v svoji „okrožnici“: da veljá porušiti monarhijo, vničiti plemstvo in vso ustavo, osnovano od Petra, v kateri ustavi je Ruskemu ljudstvu vse tuje; a na razvalinah teh se ima povzdigniti kmetska Ruska.

Kmalu se je pokazalo, da ti ljudjé niso zastonj delali. Okoli Kijeva so se vzdignili kmetje zoper plemstvo. A kar je posebno važnega pri tej ustaji, vjeli so in zaprli glavnega ravnatelja vseh okrožnih kómor (zbornic), kneza Obolenskega, kateri se je bil ravno vrnil s potovanja. Razen njega so bili zaprli še mnogo drugih rogoviležev. Tù je bilo očito, da nihilizem ni zajél samo ljudstva in mladih bistrih glav dijakov, ampak da je prošel že tudi v više kroge.

Komaj ste po tem minuli dve leti, ko so po vseh mestih, kjer so bila vseučilišča, pogostem se vršili zapori. Zapazilo se je, da je mladina snovala vsakoršne nihilistične spletke. O tej dogodbi so napisale „Mosk. Vjedomosti“ té-le žalostne besede: „Na našo mladino ne moremo pogledati, da nas ne bi zbolelo srcé in da bi se resnično ne bali. Že 12letno dete neha verovati v Boga in ne mara niti za rodbino, niti za državo; v 14. letu poskuša svoje močí praktično rabiti; v 15. letu je že zarotnik; v 16. morebiti že hudodelec; a v 17. dokončá svoje račune ter si sproži samokres v glavo.“ Lahko je bilo tù obžalovati. Nihilisti nečejo, kakor drugi socialisti, da bi stanovi si bili enaki posebno po imetji in vsaj teoretično pri delu. Oni hoté enakost v neizobraženosti, lenosti, poltnostnem vžitku in drugih zlih. Odločnega upora zoper take nauke ni od nikoder, tudi od tam ne, od koder bi imel priti: od cerkve.

Rusko duhovenstvo nima nikakega dušnega pastirstva. Mladi Rus, izstopivši iz šole, nima ničesar več opraviti sè svojim dušnim oskrbnikom. Ruski duhoven je omejen samo na to, da zvesto in natanko opravlja predpisane bogoslužne obrede. Za drugo, za odgojo v družini in v daljnem življenji skrbé pisatelji raznih nazorov, a pisatelji nihilističnega cilja umó si pridobivati prvenstvo. Kak vspeh so imeli, kazale so razne ljudske demonstracije, iz katerih se je mislilo, da se izleže silna ustaja. Ako tudi je ustaja na Poljskem bila majhen jéz proti tej nevarni povodnji, ter je vse stranke nekako zblížala, vendar je to bilo le za kratko in na videz. Da je v notranjosti družbe gorel silen ogenj, pokazali so pravi in silni požari, katere so nihilisti osobito leta 1864. rabili kakor sredstva za politične agitacije. Požigali so po Petrogradu, po polji, po gozdih. Na tisoče kóč so vpepelili. Tega požiganja so dolgo dolžili Poljake, dokler niso vjeli požigalcev. Še natančnejše se je to dokazalo iz proglasa nihilistov, katerega so našli v Petrogradu. V tem proglasu se dolží Rusko plemstvo, da je ono krivo vse nesreče Ruske, ker je iz Nemčije pripeljalo „malega velmoža“, kateri si je podjarmil ljudstvo. Privrženci ti so si sezidali trdne gradove, katerih drugače ni moči razdéli, razen z ognjem. Ako se zatorej hočemo rešiti — pravi proglas dalje — ni druge pomoči, nego to, da našo gospodo pobijamo kakor pse, da iztrebimo njo in nje gradove.

Svet še ni bil mirán zaradi silnih požarov, ko ga iznova ostraši vest, da je plemič Karakosov 6. apr. 1866. hotel cara ubiti. Navidezno je ljudstvo žalovalo zaradi tega čina, al iz drugih tedanjih dogodkov se dá sklepati, da je bilo to obžalovanje samo zunanje. A okolnost, da je oni nesrečnik bil plemič, da je on samo izvršil, kar mu je skrivna družba naročila, je še bolj vznemirila svet. Preiskava je bila zeló obširna in zanimiva. Obdolženci so odkritosrčno obžalovali svojo nakano. Nekateri pa so se izgovarjali, da jih je na to pripravila materijalistična literatura. A taka tuja in domača literatura je bila razširjena po Ruski. Neizkušena mladost, ki ima zeló živo domišljijo in sanja, da je moči uvesti popolno enakost, pojila se je s tem ukom, zmedla si pojme, pozabila svojih mestjanskih, nravnih in verozakonskih dolžnosti in je sklepala družbe v namen, katerega je hotel doseči Karakosov. Še le po glavni preiskavi so se našli prouzročniki onemu hudo delstvu. A zaradi te preiskave so tudi pogoreli bazari v Petrogradu. (Kon. prih.)

Politične stvari.

Kdo je prijatelj Rusiji, kdo njen sovražnik?

Iz Rusije 15. oktobra. — 7. —

Vsa Evropa, razdeljena sicer na dva tabora, na klerikalni in liberalni, po svojem sočutji in sovraštvu k Rusiji se deli na štiri glavne stranke: na dobrohotnike, na proklinjavce radi vere; na proklinjavce iz lakomnosti in zaničevavce iz napuhnjene neumnosti.

Kar je iskrenih Slavjanov, hranječih v svojih srcih tisto čutje, katero jim je mati vrodila, in katero značajnost jim ni dala prodati za Magjarski ali Nemški košček kruha, so Ruski dobrohotniki. Oni med sabo in o drugih prašanjih utegnejo biti needini; oni štejejo za svojega boga Darvina, drugi se boré za papežovo nezmotljivost in posvetno kraljestvo; oni so liberalci zato, ker je „slavno“ biti liberalci, drugi imajo resnično in značajno prepričanje, da niti sveta vera, v kateri so se rodili in izredili, niti resnična zvestoba svojemu vladarju jim ne more braniti, želeti zmage pravici

nad krivico, človeškemu čutju nad zverinsko strastjo, kristijanski omiki nad muhamedanskim surovim fanatizmom. Kakor needini med seboj, tako edini so vsi pravi in iskreni Slavjani gledé današnje krvave drame na Balkanskem polotoku. To je moč krvi.

Razun Slavjanov je v Evropi po mislih Ruskega naroda malo, prav malo iskrenih dobrohotnikov Rusije. V Nemčiji iz imenitnih oseb edini cesar Vilhelm iskreno in iz srca želí Rusiji blagra in zmage. Bismarck v Rusiji nihče ne šteje za našega dobrohotnika; on in njegova stranka ne želé, da bi Rusija bila premagana, ampak celó želé jej zmage, vendar ne iz iskrene ljubezni, temuč iz straha pred svojimi sovražniki; oni dobro vedó, da roka roko umiva, in privoščijo jej celo Bolgarijo. V Angliji sta dva znamenita moža na Ruski strani: učenjak profesor Friman, ki si iskreno prizadeva Angležem dokazati, kaj tirja pravica in pa čast poštenega naroda; njegovi dokazi so neovrgljivi, ali Angleže more prepričati le šterling v žepu ali pa mož, ki bi se zasukal po goltancu. Drugi je liberalci Gladstone, mnogo govoreči in pisoči za Rusijo proti Turčiji; ali iz vseh njegovih govorov je vidno, da, ko bi kraljica Viktorija posadila na Derbijev stol Gladstone, najbrže Gladstone bil bi Derbi, a Derbi Gladstone.

Proklinjavci Rusije radi vere kažejo na Poljsko kot na zgled žrtve Ruskega tiranstva. Kazati na Poljsko kot na zgled žalostne žrtve bilo bi pravično, ko bi tako govorili: Čujte, koliko zla so Poljaki naredili sami sebi, koliko katoliški cerkvi in civilizaciji. Jaz sem tudi prepričan, da katoliška cerkev ima veliko več životvorne sile v sebi, kakor pravoslavna, ona je veliko bolj sposobna širiti omiko in znanje med narodom, kakor ta, katere duhovstvu družinske skrbi jemljejo čas tako, da ne more tako svobodno misliti o blagru naroda. Ali kdo je tega kriv, da se v Rusijo katoliška omika ne širi, temuč hira? Kar je Peter Véliki podvrgel Rusiji Finlandijo, Finlandija ostala je samostojna država v Ruski državi: ona ima svojo armado, svoje finance in denarje, svojo vlado, svojo colno stražo na Ruski kakor na Švedski meji, svoje šole, svojo vero — velikanska Rusija malenki Finlandiji vsega tega ne krati. Baltijske provincije vživajo podobne dasiravno ne tako široke pravice. Enake pravice so nekdanj imeli tudi Poljaki: svojo vero, svoj denar itd., česa jim nikdo ni kratil. Ali oni so rili in rili pod Rusijo, dokler niso sami padli v svojo jamo kričeči, da jih Rusija preganja zato, ker so katoličani. Kako vse drugače v Rusiji bilo bi, ko bi se bili Poljaki v prepričanju, da niso sposobni, da bi se sami vladali, iskreno zvezali in zedinili z Rusijo? niti en siv las bi jim ne padel z glave zavoljo vere! pač pa bi katoliška cerkev imela veliko več spoštovanja in moči v Rusiji. Katoliško vero v Rusiji preganjajo sami katoličani: čisto katoliški narodi, Poljaki, Francozi, Magjari, vsa ne kraljevska Italija se družijo z zatiravcem kristijanske svobode in človeških pravic, s Turkom, in hujskajo ves svet proti Rusiji, ki od nekdanj preliha kri za skrunjene v Turčiji svetinje! Kaj pričakujejo taki katoličani, da jih bo za tako službo poljubila Rusija?

Preklinjavci Rusije iz lakomnosti in zaničevavci iz neumnega napuha, ki imajo svoje glavne tabore v Magjariji, v liberalni Franciji in Angliji, pobivajo drug drugega. Eni trépetajo od strahu, da bi Rusija se ne približala k Srbski meji, k Sredizemnimu morju, k Indiji; drugi se radujejo, češ, da Rusija nima armade, tak slab narod, mož na ilovih nogah da bi se ne smel lotiti dela, kateremu ni kos. Eni strašijo Evropo s panslavizmom, drugi z radostjo kričé, da Bulgari in Srbi so začeli huje sovražiti Rusijo, kakor Poljaki. Eni z zaničevanjem kažejo na Rusijo kot na primer neliberalne

reč. Skupnost in enakost interesov je le takrat, kedar se dva združita, da bi kaj pridobila v škodo drugih. Če jih tedaj mnogo trdi, da so v denarnih zadevah interesi obeh polovic države skupni, enaki, pa ne morejo povedati, na čigave stroške gré ta skupnost, je to abotno.

Pri prvi pogodbi so mislili le na višo politiko, materijalna vprašanja so bila le pritaknjena. Pozabili so na to, da druga polovica sedanjega stoletja je le gol materijalizem, kateremu se mora podvreči tudi politika, in zato je danes pogodba cela zmešnjava. Oni del dualizma, ki ga je leta 1867. Avstrija dala Ogrom kot nameček za notranjo vravnavo, je danes glavna točka pogodbe. Oggerska potrebuje večje podpore od Avstrijske strani, Avstrija pa, da ne spravi na kant sebe in Oggerske, take podpore ne more dati. Največi zadržek je tedaj politična enakost, kakoršna se je naredila po prvi pogodbi. Obe mislite, da imate pravico, le terjati, nasprotni del pa da mora odjenjati.

Leta 1867. se je po Beustovih nakanah izvršila ta pogodba brez ljudske volje. Oba parlamenta sta dobila v roke nekaj že gotovega, kar so sklenili na krmilu stoječi diplomati med sabo. Ko bi bili takrat, kakor danes prepustili parlamentoma določbe pogodbe mirno pretresati, bila bi se pogodba dualizmu ali popolnoma razbila, ali pa bi bila dobila trdno podlago. Dandanes je pa mogoče le dvoje: da ostane vse pri starem, ali pa da se Avstrija in Oggerska gospodarsko popolnoma ločite. Ker pa že po obojnih temeljnih državnih postavah, na Oggerskem še celó po pragmatični sankciji, morate biti vojaščina in denarstvo skupna, je, dokler se v obeh polovicah ne more vpeljati metalna veljava, podlaga daljne skupnosti edino le stara mera, „status quo“.

To je in mora biti prepričanje Avstrijskega parlamenta. Ne le, da Avstrija ni v stanu, še dalje žrtvovati se za Oggersko, bi daljno odjenjavanje, daljno pridajanje Avstriji bilo nevarno, ker bi se Ogrri pri svojih poznejših tirjatvah gotovo na to sklicavali in upirali; mislili bi, da jim je treba le čvrsto na noge stopiti, pa bo Avstrija dala se molzti.

Sitno je gotovo za obojno vlado to, če ste med sabo napravili že račune, pa jima jih državna zborna prenašata, al od druge strani pa bi parlamentarizem prišel ob veljavo, če bi parlamenti vsim vladnim sklepom morali priterjevati. Vrh tega pa nastane veliko vprašanje: je li Avstrija, so li Avstrijski narodi ali Avstrijski državni zbor stvarili sedanjo obliko države, niso li marveč Ogrri sami poganjali se za samostojnost, in tako naredili sedanje brezdnost med obema deloma cesarstva?

Če so nasledki dualizma zdaj Ogrom nadležni, so tega sami krivi. Če pa nočejo uživati sadú ločitve, pač lahko pridejo nazaj na stan pred letom 1867. Avstrija se taki zvezi ne bo ustavljala. Al raztrgati cesarstvo v dva dela, potem pa terjati, da pripoznava večji del enakost manjšemu, to je nenaravna stvar, ki je parlamentarizem, po katerem se manjšina mora podati večini, nikakor trpeti ne more.

Ozir po svetu.

Nihilizem na Ruskem.

(Konec.)

To so bila žalostna znamenja. Car in ministri so bili prepričani, da je temu mnogo kriva slaba izobraženost, pridobljena v šolah novejših dôle, po liberalno vstrojenih. Zato se je izdala ostra zapoved: da se v

šolah ima posebno paziti na vero, in da se nima nigdar učiti, kar bi kolikor toliko škodilo veri. Poleg tega je najvišji procureur imenovan „za ministra poduka in ljudskega izobraževanja“, a policiji je naročeno, naj bolje pazi na tiskovine. Iz tega se vidi, hoteli so se opirati na cerkev, pričakujoči od nje pomoči. Al prevarili so se. Iztočna cerkev ne more krotiti onega življa, ker je omejena le na gole obrede in jo sicer mnogo ovira državna ustava, da bi se prostješe gibala, kar jej je neobhodno potrebno, ako se hoče bojevati za vzvišene namene. Kedar mora cerkev vpeljavati v šolo take molitve, v katerih se kliče sv. duh: „naj dopusti, da poduk napreduje na slavo caru in cerkvi“, je preslaba, delovati na to, da nje verniki odstranijo dela Bunsenova, Renanova itd. To je sedanja državna cerkev mogla tim manj storiti, ker Rusko ljudstvo ni imelo one odgoje, katero je krščanstvo dajalo v srednjem veku drugim narodom in katera odgoja, kakor se vidi, je bila neobhodna prehodnica vsem dogodkom novega veka.

O vsem tem se je mogel minister Tolstoj skoro sam prepričati, ker poleg vseh onih naredeb so bile že leta 1869. nove preiskave zoper nihiliste. Blizu 700 udov je imelo eno društvo v Moskvi in Petrogradu, in namen mu je bil, napravljati nemir. To društvo je vsakega uda usmrtilo, kateri bi ne bil hotel njegovih ukazov spolnovati ali bi ga hotel ovaditi. Glavna osoba je bil sin necega kmeta, ali kakor trdé drugi, necega popa, ki je začetkom leta 1869. vznemiril bil dijake ter je zaradi tega pobegnil bil v Švico. Vrnivši se domov, je zopet osnoval društvo, kateremu je bilo namen, da podžge ljudsko ustajo. Že je bil dan odločen, a izvedelo se je to in predno je ušel v Švico, so ga poslali nazaj na zahtevanje Ruske. Preiskava je pokazala, kako globoko je bil že padel in koliko mladine zapeljal. Nič ni obžaloval zločinov, katere je društvo doprineslo na njega račun.

Minister, vidivši, da prvo sredstvo slabo koristi, je mislil boljši vspeh doseči, ako z manjša broj realnih in meščanskih šol, a da napravi več humanističnih. Mislil je, da humanizem ne bode mladine tako lahko zapeljal na krivo pot, kakor naravoslovne znanosti. Mislil je nekoliko časa, da je pravo pogodil. Ko je v jeseni l. 1874. obiskaval šole in došel v Kijev, pohvalil je dober duh mladeži, odkar se bolj bavi s klasicizmom. A glej! Ravno takrat zasači tajna policija zarotnikov družbo, katere udje so bili mlada inteligenca. Ta mlada gospôda je zeló pridno občevala s kmeti in jih vabila k sebi. Pravda je odkrila, da so mladi plemiči lazili v sêla, tam učili in svoje skrivaj tiskane bukve delili kmetom, samo, da bi svoje ideje bolj razširjali.*)

Za tem je našla policija skoraj vsak mesec kako skrivno društvo. V jeseni 1875. se je vlada vznemirila in poklicala pomoč. Tudi pravni minister je zahteval od vdeležnikov in knez Mihael od garde, da s podukom delujejo proti nihilistom. Slabo so pogodili; večina služabnikov je mislila, kakor oni prevratniki. Minister poduka je tožil v okrožnici do šolskih predstojnikov, kako se med mladino širijo prekucijske ideje. Minister pravi, da že stariši kvaré svoje stroke, in zato pozivlje šolo, naj podvoji svoje moči in popravi in nadomesti družinsko odgojo. Iz te okrožnice se razvidi, da se je nihilizem razširil po 37 gubernijah. A ves trud je bil zastonj. Nihilizem se je širil dalje in kmalu

*) O nihilizmu početku in razvoju je pisal tudi učeni naš rojak prof. dr. Fr. J. Celestin v svoji knjigi „Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“ (glej str. 366 in naprej).
Prevoditelj.

je državno nadodvetništvo čulo, da od 51 provincij v cesarstvu jih je 40 natrošenih z nihilizmom, kateri se je razprostil že med vse stanove. V Petrogradskem okrožji vodi nihiliste knez Krapotkin, v guberniji Jaroslav bogati posestnik Pisarev, v okrožji Tambover imoviti trgovec Annev. Nekatere osebe so za ta posel tako navdušene, da je ena dala 40.000 rubljev za njega dosego. Ker so tudi guvernerji take vrste ljudje, stavijo v službe samo take, ki se izpovedujejo nihilističnih načel.

Naposled se je ganil tudi minister notranjih zadev, poslavši okrožnico vsem „visokim in zanesljivim osobam“. Prosi jih, naj uplivajo proti nihilistični povodnji. Vlada, da si ima sredstva, da bi kaznovala krivičnike, se jih neče precej poslužiti. One izgledne osebe naj kažejo posebno mladini, da ne odobravajo nje smotrov; one, ki imajo zrelo sodbo, veliko znanja in dosti izkušenj. A že letos smo se prepričali, da je tudi ta okrožnica imela tako malo vspeha, kolikor vsaka ostalih ministrov. Nihilističnih demonstracij, osobito pri mladini, bilo je tudi potlej. Na to se je pričela Turška vojska, katera je obrnila vse misli na-se, in ki bode uplivala ne samo na stanje naših iztočnih bratov, ampak tudi na notranje stanje Rusije. Vsi prijatelji pa, ne samo Ruske, ampak vsacega pravega in zdravega napredka iz srca želé: da bi to delovanje bilo na korist istini.

Zagreb. „Katolički list“.

Zabavno berilo.

Angora.

Zgodovinski - romantičen obraz.

4.

(Dalje.)

Po teh besedah se je zamolčal Kazančić, tudi Milan ni opomnil ničesar, le težki deh, ki je víl se mu iz prsi, pričal je njegovo veliko notranje ganotje.

„Da“ — začel je zopet Kazančić govoriti — tako je to že tačas bilo odločeno, da bode tvoj rod, dragi car! moral biti glavni pogubitelj svoje domovine, a ti, da si moral umreti zbog njegove krivde. Ali kedo tebe sili“ — povprašal je in nenadoma obrnil se v Milana — „kedo te sili, da si zapustil našo namero o odločilni uri? — Ali zapeljive dražesti tuje ženske, matere bodočim zatiralcem uboge Srbske?“

Milan je glavo vsklonil in desnico položil na svoje srce. „Kakor gotovo svojih grehov odpuščenje upam, da sprosím Boga“ — odgovoril je važno — „tako resnično je to, da nisem poznal njenih dražesti, da-si žalosten čutim njene navzočnosti neodbitno čaralnost; ko bi le nikoli ne bil videl njenega obličja, nikoli ne bi bil slišal njenega glasú!“ — jeknil je in obraz skril v dlani.

„Res je to — res“ — pritegnil je Kazančić — „ne bilo bi nam treba, da bi vso svojo nado naslanjali le na eno stavo; da bi se svojo krvijo napajali Azijska tla — ne bilo bi nam treba, da bi čakali, da nas otmo surovi „ordinci“, ki so hujši in gnjusnejši od poganškega Bisurmana; domača zemlja bi pila kri svojih sinov, padlih v svetem boji, a ko bi že zdaj Srbska ne slavila svojega prerajstva, slavila bi ga gotovo po kratkem časi. A vse to si ti podrl zbog tuje ženske, ki je že davno pozabila na tvojo ljubezen tako, kakor je pozabila na svojo domovino in na svojega Boga — zbog ženske, ki se posmehuje tvoji abotnosti, vsled katere te še čara se sladkimi sanjami davne minolosti.“

„Nehaj! za Bóga, nehaj!“ — poprosil je Milan in roci stegnil proti njemu, tresel se je vés njegov život.

„Uh, za vraga!“ — govoril je neomajljivi Kazančić goreče dalje — „ne bodi dalje nje igrača, ne slepar, raztrgaj njenih čaralnostij vezi! vrzi se k nam, k svojim davnim pobratimom, in kakor sicer, tako se bomo jutri drug poleg drugega topli z „ordincem“; upremo se mu, zato da bomo na razvalinah Bajazetove carevine zavriskali: Angora za Kosovo, a prvi med osvoboditelji svete domovine bode lesketal vojvoda Milan Topličanin!“

Po teh besedah ga je prijel za obe roci, potegnil k svojim prsim, pritisnil na-nje — in ognjeno je dalje govoril: „Kolikrat sva tako-le počivala na svojih srcih! kolikrat sva drug drugega prsi zaslanjala in varovala Bisurmanskih jataganov! — kolikrat se je mesila naša kri na večno pobratimstvo! — ali moreš na vse to pozabiti zbog zapeljive ženske, neverne Bogu, domovini in tebi? — Ne, to ni mogoče, na tem mojem vernem srci gine njene čaralnosti vražja moč, v mojem naročji se vrneš k svojim, radostno bodo zavriskali!“

Milan je pobratima krčevito pritisnil na svoje prsi, da bi bil v kakem drugem moškem, ne tako orjaških pleč, deh zaostati moral; izvil se je iz njegovega naročja, stopil je nazaj, razgolil prsi in z otožnim, a vendar odločnim glasom spregovoril: „Ivan Kazančić, dragi moj pobratim! zahvaljujem se ti za ljubezen, ali s teboj vred vrniti se ne morem, ne smem, veže me prisega, a ne veže me, da bi se svojo smrtjo odstranil poslednjo in jedino zapreko naših namer, svoje domovine bodočnost; ná, tū so moje prsi, le tvojega kinžala sunljaj me pomiri s teboj in z mojo domovino!“

Kazančić je nemo pogledal ga, skoro zmóčen, kakor kak vinsk človek, divje je strmelo njegovo oko, velika žalost je strmela iz njega, že je segnil k pasu, h kateremu je kinžal bil pripet za verižico, nenadoma pa umaknil roko, pljunil in opomnil: „Kakor te sline ni spomina ne bode, tako najinega pobratimstva ni več duha, iz svoje pameti in iz svojega srca naj bode s korenino vred izruvano po tem trenutji; ti pa, nevreden, da bi te usmrtila moja roka, ti živi kot žrtva svojega odpadništva“.

Po teh besedah se je obrnil od njega in urno je korakal k Lazarjevičevemu spremstvu.

Milan je — kakor k zemlji prikovan, izbuljenih oči gledal za odhajajočim, mrtvaški mu je obledel obraz, stresnilo ga je to, kakor vihar stresne osamelo hojo, moral se je prijeti šotorovega slopa, zato da ni zgrudil se na zemljo.

„Tudi smrt mi je toraj odrekel“ — zaječal je — „a jaz moram živeti Bisurmanski carevini na brambo. Jezus Kristus, usmili se me!“

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko in Hrvaško književstvo.

Pred nami leži mnogo novih knjižic, o katerih radi pohvalno in priporočilno spregovorimo.

* *Kocenov zemljepis za narodne šole*, poslovenil Iv. Lapajne; na svitlo prišel v Mariboru. Knjižico to priporoča že samo ime gosp. Kocena, zemljepisnega strokovnjaka in pa ime g. Lapajneteta, ki je izvirnik lepo poslovenil. Namenjena je v prvi vrsti ljudskim šolam, al želeti bi jo v vsaki hišici tudi našega ljudstva v poduk mladim in starim. Cena jej je le 15 krajc.

* *Učitelj Dobrašín*. Podučna povest Slovincem; po Hrvatskem izvirniku J. Trnskega poslovenil Ivan Lapajne, na svitlo prišel v Mariboru. Tudi to mično